

Ohjeistus elintarvikkeiden ympäristöjalan- jälkiväittämistä viestimiseen

RUOKA-LCA-VIESTINTÄOHJEISTUKSEN
TIIVISTELMÄ

Anniina Lehtilä, Hannele Heusala, Marita Kettunen,
Hanna Tuomisto ja Juha-Matti Katajajuuri

Suunta kohti säännellympiä ja yhtenäistetympiä ympäristöväittämiä

- Yli puolet yritysten ympäristöväittämistä on **epäselviä, harhaanjohtavia tai perusteettomia** (Euroopan komissio 2021; Heinonen & Nissinen, 2021)
- Kuluttajien luottamus ympäristöväittämiin on heikko: 81 % suomalaiskuluttajista arvioi ympäristöväittämien arvioimisen olevan vaikeaa tai erittäin vaikeaa (Kantarin kysely 2022, n.1000)
- Nykyinen yritysten ympäristöväittämiin vaikuttava lainsäädäntö: Sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskevan (UCP) direktiivi, jota sovelletaan Suomessa kuluttajansuojalaissa ja jonka noudattamista valvoo kuluttaja-asiamies
- Tulossa uutta EU-lainsäädäntöä
 - Vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivi, jonka avulla tiukennetaan ympäristöväittämien lainsäädäntöä (astuu voimaan 2026)
 - Vihreiden väittämien direktiiviluonnos (Green Claims)

**Sääntelyn lisäämisellä tavoitellaan
reilumpaa kilpailua, ympäristön
kannalta aidosti parempien tuotteiden
erottumista viherpesusta ja yritysten
ympäristöviestinnän luotettavuuden
parantamista**

Ohjeistuksen tavoite

- Ohjeistus on tuotettu Luken LCAFoodPrint-tutkimushankkeessa (2021–2024)
- Koko hankkeen tavoitteena on:
 - Yhdenmukaistaa tuotekohtaisten ympäristöjalanjälkien laskentaa elinkaariarvioinnin menetelmin Suomen elintarvikealalla
 - Edistää ympäristöjalanjälkien **vertailukelpoisuutta, luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä**
 - Parantaa kuluttajien ymmärrystä elinkaarisista ympäristövaikutuksista.
- Hankkeessa tuotetaan sekä Kansallinen ruoka-LCA-ohjeistus (laskentaa varten) että Ruoka-LCA-viestintäohjeistus

Viestintäohjeistuksella halutaan tukea yhdenmukaista ja luotettavaa viestintää **tuotekohtaisista, elinkaariarvioinnilla (LCA) tuotetuista ympäristöjalanjäljistä**

- Ohjeistus täydentää nykyistä sääntelyä, ja ennakoi tulevaa, tiukempaa sääntelyä.
- Tämä ohjeistus ei koske yritysten laajempaa vastuullisuusviestintää, vaan **tuotekohtaista viestintää** jalanjäljistä esim. pakkauksessa, mainoksissa ja nettisivuilla.
- Ei koske sertifioituja ympäristömerkkejä, eikä ateria- tai ruokavaliotason viestintää.

Ohjeistuksen tausta

Koottu sekä **lakien vaatimukset, standardien ohjeistukset** että **hankkeen tutkijaryhmän suositukset hyvistä toimintatavoista**

Ohjeistuksessa ei anneta yhtä yhdenmukaista ympäristöjalanjälkien viestintätapaa, vaan ohjeita viestinnän rungoksi ja tukea viestinnän suunnitteluun.

Ei ole tehty kuluttajaviestinnän vaikuttavuuden näkökulmasta

Käsittelee ensisijaisesti kuluttajaviestinnässä esitettyjä ympäristöväittämiä, mutta sitä voi käyttää soveltuvin osin myös B2B-viestinnässä.

Ohjeistuksen kärki

Tuotekohtaisista ympäristöjalanjäljistä viestittäessä tulee varmistaa, että:

1. Jalanjälkiväittämä perustuu **elinkaariarvioinnilla laskettuun ja todennettuun kyseisen tuotteen tuotantoketjun** ympäristövaikutukseen
2. Jalanjälkiväittämä esitetään **selvästi, ymmärrettävästi, yksiselitteisesti ja täsmällisesti**, eikä se saa olla harhaanjohtava
3. Jalanjälkiväittämän lisäksi annetaan **tarpeeksi lisätietoja**
4. Vertailuväittämät tai tulevaisuuteen viittaavat väittämät eivät ole jalanjälkiväittämän kärki, ja ne täyttävät niille **annetut lisävaatimukset**

Ohjeistuksen sisältö

Tausta (käytettyjen lähteiden esittely, ohjeistuksen soveltaminen)

Tarkentava ohjeistus tietyille väittämättyypeille
(vertailuväittämät ja tulevaisuuteen viittaavat väittämät)

Ympäristöväittämät
(mitä ympäristöväittämät ovat, ja mitä lakiin perustuvia periaatteita niille on olemassa)

Termien käyttö
(yleistävät ja täsmentämättömät termit)

Jalanjälkiväittämät
(mitä ne ovat, millaisia kriteereitä niillä on, mitä niiden tulee sisältää, miten ne tulee esittää)

Todentaminen

Ohjeistuksen lähteet

- Ohjeistus perustuu:
 - **EU-lainsäädäntöön:** Kuluttajansuojadirektiivi (UCP), vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivi (2024), Green Claims –direktiiviehdotus (2023).
 - Suomen **kansalliseen lainsäädäntöön ja valvontaan** (Kuluttaja-asiamiehen linjaukset)
 - Ympäristömarkkinointiin liittyviin **ISO-standardeihin**
 - Euroopan komission **PEF-ohjeistukseen** (2021)
- Ohjeistuksessa esitetyt linjaukset perustuvat edellä mainittujen lähteiden tulkintaan elintarvikkeiden elinkaariarvioinnin ja jalanjälkiväittämien näkökulmasta, minkä lisäksi niitä on täydennetty **tutkijaryhmän suosituksilla**.

Ohjeistuksen soveltaminen

- Viestittävien tulosten tulee perustua **elinkaariarviointiin**. Elinkaariarvioinnin tulee noudattaa ensisijaisesti kotimaisen elinkaaristen ympäristövaikutusten kansallista ruoka-LCA-ohjeistusta tai PEF-ohjeistusta (Euroopan komissio 2021).
- Tätä ohjeistusta ei voi soveltaa kaikilta osin **ei-tuotekohtaiseen ympäristöväittämien viestintään** (kts. seuraava dia), mutta halutessaan ohjeistusta voi käyttää sellaisiin tarkoituksiin *soveltuvin osin*.
- Tämän ohjeistuksen mukaisesti ei tule viestiä tietyn brändin tuotteiden keskimääräisistä ympäristöjalanjäljistä tai tuotekategorian (esim. maidon tai leivän) keskimääräisistä ympäristöjalanjäljistä.

Huom! Tuotekohtaisella jalanjäljellä tarkoitetaan tässä ohjeistuksessa tietyn tuotteen tuotantoketjusta kerättyyn tietoon perustuvaa jalanjälkeä.

Ohjeistuksen rajaukset

Ohjeistus koskee:

TUOTEKOHTAISET
JALANJÄLKIVÄITTÄMÄT

eli **tietyn elintarvikkeen ympäristöjalanjälki, joka on laskettu elinkaariarvioinnin avulla** ja joka kuvaa kyseisen tuotteen tuotantoketjua. Jalanjälkiväittäminen voi sisältää yhden tai useampia ympäristöjalanjälkiä.

Ohjeistus ei koske:

EI-TUOTEKOHTAINEN
YMPÄRISTÖVIESTINTÄ

esimerkiksi: yrityksen ympäristöjalanjälki, **aterian** ympäristöjalanjälki, **ruokavalion** ympäristöjalanjälki, Scope 3-päästöt (GHG Protocol)

YMPÄRISTÖMERKIT

Kolmannen osapuolen sertifioimat, esimerkiksi Luomusertifikaatti

Ohjeistuksen rajaukset, eli millaiseen ympäristöviestintään ohjeistusta tulee soveltaa.

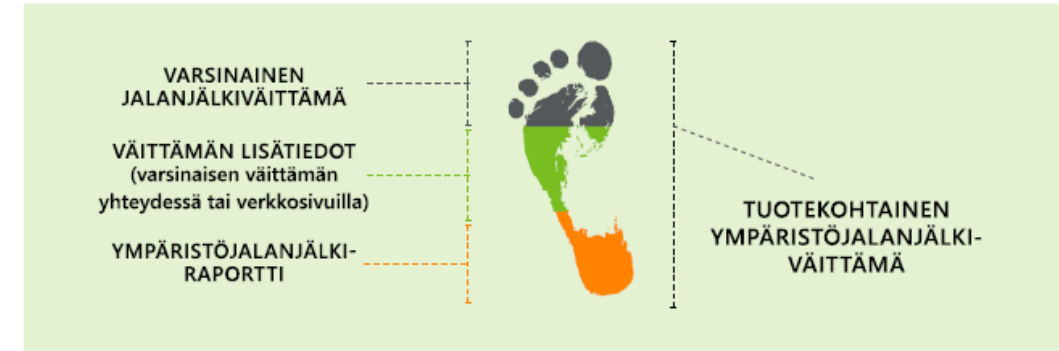
Jalanjälkiväittämät

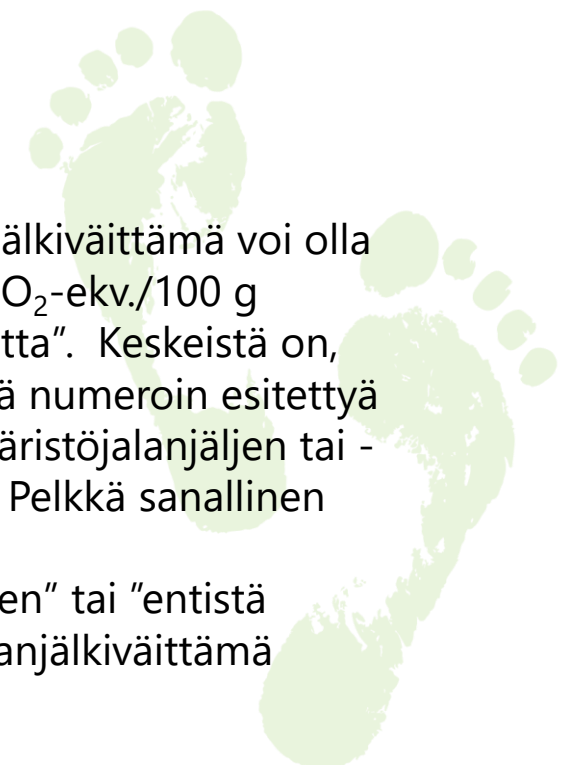
= Ympäristöväittämän tyyppi (tässä ohjeistuksessa määritelty termi).

Viittaa elinkaariarvioinnilla määritettyihin, tuotekohtaisiin ympäristöjalanjälkiin

PERIAATTEET:

- Tulee käsittää **vähintään tuotteen hiilijalanjälki**, minkä lisäksi sen on suositeltavaa sisältää tietoa tuotteen rehevöittävästä vaikutuksesta ja muista kyseisen tuotteen kannalta olennaisista ja merkityksellisistä ympäristöjalanjäljistä
- Elinkaariarviointiin perustuva tuotekohtaisen jalanjälkiväittämän ei tule kuvata vain yksittäistä osaa tuotteen elinkaaresta ilman, että väittämä suhteutetaan tuotteen **koko elinkaaren aikaiseen ympäristöjalanjälkeen**.
- Yrityksen tai tuotantolaitoksen saavuttamista päästövähennyksistä ei tule viestiä tuotteissa tai pakkauksissa, jollei viestittävien toimenpiteiden ympäristövaikutusta ole määritetty tuotekohtaisesti ja jollei yrityksen tai tuotantolaitoksen päästöjen osuus ole **olennainen** tuotteen ympäristöjalanjäljen kannalta

ESIMERKKI: Jalanjälkiväittäminen voi olla esimerkiksi "100 g CO₂-ekv./100 g syöntivalmista tuotetta". Keskeistä on, että väittäminen sisältää numeroin esitettyä tietoa tuotteen ympäristöjalanjäljen tai -jälkien suuruudesta. Pelkkä sanallinen väittäminen esimerkiksi "ympäristöystävällinen" tai "entistä vihreämpi" ei ole jalanjälkiväittäminen.

ESIMERKKI:

Tuotepakkauksen hiilijalanjäljen pienentäminen tulee ilmaista koko tuotteen ja pakkauksen hiilijalanjäljen pienentymisenä, jos muutos on olennainen.

Samoin, jos jalanjälkiväittäminen koskee esimerkiksi uusiutuvan energian käyttöä fossiilisen energian sijaan elintarvikkeen tuotantoprosessissa, tulee jalanjälkiväittämisen kuvata tuotteen koko elinkaaren aikaisen ympäristöjalanjäljen pienentymistä energialähteen muutoksen seurauksena. Näin tulee toimia kuitenkin vain, jos muutos on olennainen.

Hankkeen toimijat:

Päärahoittajana Maa- ja metsätalousministeriö (MMM)

Lisäksi hanketta rahoittavat:

Apetit Oyj, Arla Oy, Atria Oyj, Biocode Oy, Elintarviketeollisuusliitto Ry, Envitecpolis Oy, Gaia Consulting Oy, Hankkija Oy, Heino Group, HKScan Finland Oyj, Juustoportti Food Oy, Kauppapuutarhaliitto ry, Kesko Oyj, Lantmännen Agro Oy, LCA Consulting Oy, Leijona Catering Oy, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Maatilatalouden kehittämisrahasto (MAKERA), Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry, Meira Oy, Nestle Finland, Olvi Oyj, Oy Gustav Paulig Ab, Oy Karl Fazer Ab, Oy Oatly Ab, Potwell Oy, Päivittäistavarakauppa ry, Raisio Oyj, Ruohonjuuri Oy, Saarioinen Oy, Satarehu Oy, SOK Liiketoiminta Oy, Valio Oy ja Yara Suomi Oy.

Hankkeen yhteistyökumppaneina toimivat myös:

Helsingin Yliopisto, Suomen Ympäristökeskus SYKE, Lappeenrannan teknillinen yliopisto LUT, Valtion teknillinen tutkimuskeskus VTT ja Maailman Luonnon Säätiö - World Wide Fund For Nature, Suomen rahasto sr, WWF Suomi, ympäristöministeriö.

LCAFoodPrint

Yhdenmukaistaa ruoantuotannon
ympäristövaikutusten arvioinnin

**Ruoka-LCA-viestintäohjeistuksen
voit ladata täältä:**
www.luke.fi/projektit/lcafoodprint

Lisätietoja hankkeen tutkijoilta:

hannele.heusala@luke.fi

anniina.lehtila@luke.fi

